

УДК 17+81

РОМАНЧУК Світлана – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики, ПВНЗ «Український гуманітарний інститут», вул. Інститутська, 14, Буча, Київська область, 08292, Україна; докторант, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, вул. Пирогова, 9, Київ, 02000, Україна (svitlor2017@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5737-2951>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.6>

Бібліографічний опис статті: Романчук, С. (2024). Моральні константи мовної особистості студентів в умовах російсько-української війни. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 59, 49–55, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.6>

МОРАЛЬНІ КОНСТАНТИ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну змінена парадигма мислення в усіх українців та тих, хто це засуджує в світі. Студентство не стало осторонь. У статті йдеться про роль духовного розвитку особистості, проаналізовано різні погляди науковців на цю проблему. Також у ній охарактеризовано моральні важелі, важливі для сучасних студентів. Світлана Романчук за фактичний матеріал взяла досвід викладання в Українському гуманітарному інституті.

Насамперед авторка розкрила поняття «мовна особистість», під яким пропонує розуміти носія мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань, репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку. Визначено, що до мовної особистості належить мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися в повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу, до вироблення зразків висококультурного спілкування літературною мовою. Проаналізовано особливості формування мовної особистості в умовах російсько-української війни. Наголошено, що кожна мовна особистість повинна розвиватися духовно. Авторка зосередила увагу на тому, що духовний розвиток – це «прояв Божественного Духу в людині». Саме тому студенти почали активно займатися волонтерською діяльністю на теренах України. Другою моральною константою студентів у праці виділено донати на придбання автівок, амуніції, тепловізорів тощо для наших захисників. Третім важливим моральним чинником визначено альтруїзм, четвертим – участь студентів-емігрантів у різних благодійних фондах тих країн, куди вони переїхали. Наголошено, що в умовах війни студенти почали вдосконалювати свій рівень знання державної мови, тоді як засоби масової інформації репрезентують низький рівень мовленнєвої культури, вживаючи у своїх програмах і телеграм-каналах ненормативну лексику. Охарактеризовано медитацію як спосіб для морального самовдосконалення, відновлення сил. Принагідно акцентовано увагу й на ролі сім'ї, де ці студенти виховуються. Ще один важливий моральний чинник – вдосконалення комунікативних навичок як результат активної моральної та соціальної діяльності.

У висновках наголошено на різних векторах моральних констант сучасних студентів та необхідності визначити спектри моральної допомоги студентів військовим після закінчення війни.

Ключові слова: моральні константи, мовна особистість студентів, російсько-українська війна.

ROMANCHUK Svitlana – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Journalism, Ukrainian Institute of Arts and Sciences, 14, Instytutska str., Bucha, Kyiv region, 08292, Ukraine; Doctoral Student, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, 9, Pyrogova str., Kyiv, 02000, Ukraine (svitlor2017@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5737-2951>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.6>

To cite this article: Romanchuk, S. (2024). Moralni konstanty movnoi osobystosti studentiv v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny [Moral constants of linguistic personality of students in the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 59, 49–55, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.6> [in Ukrainian].

MARAL CONSTANT OF LINGUISTIC PERSONALITY OF STUDENTS IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Summary. After the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine, the paradigm of thinking of all Ukrainians and those who condemn it in the world has changed. Studentship did not stand aside. The article deals with the role of the spiritual development of the individual, and analyzes the various views of scientists regarding this. It also describes the moral levers that are important for modern students. Svitlana Romanchuk used her teaching experience at the Ukrainian Humanitarian Institute as the factual material.

First of all, the author revealed the concept of "linguistic personality", under which she proposes to understand a native speaker who has a good command of the system of linguistic knowledge, reproduces speech activity, has skills in active work with words, cares for language and promotes its development. It has been determined that a linguistic personality includes a speaker who ensures the expansion of language functions, the creation of a Ukrainian-speaking environment in all spheres of social life, shows a natural desire to return to the native language in everyday communication, to the revival of the culture and traditions of the people, to the development of examples of highly cultural communication in the literary language. The peculiarities of the formation of linguistic identity in the conditions of the Russian-Ukrainian war are analyzed. It is also emphasized that each language personality should develop spiritually. Therefore, the author focused on the fact that spiritual development is a "manifestation of the Divine Spirit in a person", so students began to actively engage in volunteer activities in Ukraine. Donations for the purchase of cars, ammunition, thermal imagers, etc. for our defenders were allocated as the second moral constant of the students in the work. The third important moral factor is altruism, the fourth is the participation of emigrant students in various charitable foundations of the countries where they moved. It was emphasized that in the conditions of the war, students began to improve their knowledge of the state language, but the mass media, on the other hand, represent a low level of speech culture, using profanity in their programs and telegram channels. Meditation is characterized as a method for moral self-improvement and restoration of strength. The role of the family, where these students are brought up, is also emphasized. Another important moral factor is the improvement of communication skills as a result of active moral and social activity.

The conclusions emphasize various vectors of moral constants of modern students and propose to further determine the spectrum of moral assistance of students to the military after the end of the war.

Key words: moral constants, language personality of students, Russian-Ukrainian war.

Постановка проблеми. Внаслідок соціально-економічних, політичних та культурних перетворень у суспільстві відбуваються незворотні зміни, які істотно впливають на молоде покоління. Людина перестала думати про своє духовне збагачення, почала ігнорувати моральну сутність своїх вчинків. У таких

умовах дедалі гостріше відчувається потреба у вихованні духовно багаті, моральної особистості. Такі наративи були актуальними до повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України. У цій праці зосереджуємо увагу на трансформації духовних констант студентів після 24 лютого

2022 року. Зважаючи на те що саме з духовно-моральною освітою сьогодні пов'язують можливість збереження особистості та суспільства загалом, уважаємо цю проблему актуальною.

Виявлення, розвиток та реалізація духовного потенціалу вкрай важливі у практичному та теоретичному аспектах. Людський потенціал лише частково даний людині від народження; значною мірою він формується, розвивається в процесах соціалізації та виховання особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема мовної особистості в лінгвістиці достатньо вивчена. Нам відомі праці про розробку моделі мовної особистості (Ф. Бацевич, О. Тарасова), розгляд мовної особистості як носія національної мови (С. Єрмоленко, Л. Мацько, Л. Струганець), соціолінгвістичні та психолінгвістичні аспекти мовної особистості (Т. Космеда, С. Куранова, Л. Славова), взаємодію мовної та мовленнєвої особистостей (М. Вашуленко, А. Загнітко, О. Кулик). Попри це, мало наукових розвідок, у яких досліджувано мовну особистість студента та особливості її реалізації в умовах російсько-української війни.

Духовний розвиток особистості є предметом досліджень у галузі педагогіки і психології (І. Бех, Ж. Маценко, М. Піщулін, Е. Помиткін, Ж. Юзвак). Нині учені зосереджують свою увагу на різних аспектах феномену духовності та можливостях його формування. Так, у працях І. Зязюна та С. Гончаренка проаналізовано моральні та етичні аспекти духовності. О. Сухомлинська обґрунтувала тезу щодо ролі духовних цінностей як смислоутворювального ядра духовності. М. Савчин присвятив свої праці проблемі розвитку духовного потенціалу особистості, а Г. Балл – питанню її духовної самореалізації. Останнім часом активізовано наукові пошуки в напрямі розроблення теоретико-методологічних засад формування духовної особистості з позицій християнсько-філософської ноології (Г. Васянович, В. Онищенко, М. Савчин), виховання молоді на принципах християнської моралі (В. Жуковський, Л. Крижанська, С. Новоселецька, І. Петрова).

Мета статті – охарактеризувати моральні константи мовної особистості студентів в умовах російсько-української війни.

Завдання – визначити сутність термінопоняття «мовна особистість», обґрунтувати концептуальні засади формування моральних констант мовної особистості студентів в умовах російсько-української війни,

Виклад матеріалу. Насамперед окреслимо семантичне поле поняття «мовна особистість».

Категорія «мовна особистість» оснований на антропологічній лінгвістиці (Е. Бенвеніст, В. фон Гумбольдт). Словники визначають мовну особистість як носія мови, «який добре володіє системою лінгвістичних знань, репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку. Це мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися в повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу, до вироблення зразків висококультурного спілкування літературною мовою» (Познанська, 2014, с. 17).

Кожна людина є мовною особистістю, оскільки володіє мовними особливостями, що відображає її індивідуальні риси, культурний розвиток, здатність сприймати, обробляти та передавати інформацію. Студенти репрезентують себе як мовну особистість, здатну використовувати мову не тільки як засіб комунікації, але й як засіб пізнання себе, світу, як чинник формування мислення.

Інформаційна доба, пише Ірина Голубовська [Голубовська, 2008, с.30], змінила мовну особистість різким зростанням обсягів інформації, яку має опрацювати сам мовець (сприйняти, систематизувати, проаналізувати тощо) та надзвичайно активним використанням нових засобів спілкування – електронної пошти, форумів, чатів тощо, які чинять серйозний вплив на зміст і форму спілкування. Факти сьогодення змушують нас говорити про стрімку адаптацію мовної особистості до умов інформаційної доби.

У контексті розгляду нашої теми органічно вплітається думка українського вченого, мовознавця та лексикографа Івана Огієнка (2010): «Мовна особистість формується рідною мовою, за допомогою якої людина здобула перші відомості про середовище, яке

її оточує, і про закони, що керують його розвитком (с. 14).

Формування мовної особистості в умовах війни має свої особливості, оскільки пов'язане із соціально-політичним конфліктом між Україною та Росією.

Проаналізуємо кілька з них.

По-перше, кожна людина більш чітко почала ідентифікувати себе з Україною та її державною українською мовою або з Росією та російською мовою. Будучи екзаменатором Національної комісії на знання державної мови, перевіряючи монологи здобувачів сертифікату, маємо можливість пересвідчитися в тому, що більшість українців усвідомлюють важливість вивчення української мови як засобу ідентифікатора особистості.

По-друге, війна посилила прагнення України до дерусифікації, що включає відмову від російської мови в багатьох сферах публічного життя. Це впливає на формування мовної особистості громадян, особливо молоді, яка свідомо надає перевагу українській мові, сприймаючи її як символ опору російській агресії.

По-третє, війна розгорнула ще більшу інформаційну війну, де мова стала інструментом пропаганди. Обидві країни завдяки мовним засобам формують суспільну свідомість. Однак в Україні це спрямовано на консолідацію нації, у Росії – на виправдання військових дій.

По-четверте, мовна особистість, сформована під впливом іншого культурно-мовного осередку, також зазнала змін. Емігранти продовжують спілкуватися українською як символом належності до української нації. Актуальною й досі є проблема вивчення української мови переселенцями із східних регіонів та півдня України.

По-п'яте, війна впливає на емоційний стан людей. Відповідно і їхня мовна поведінка позначена емоційними потрясіннями, стресами. Слухання пісень, перегляд фільмів українською мовою дають можливість емоційно розрядитися.

По-шосте, освітня та культурна політика України після 2014 року спрямовані на зміцнення позицій української мови в школах, університетах та медіа. Війна 2022 року лише прискорила ці процеси, що детермінують

формування нового, із чіткішими мовними та національними пріоритетами покоління українців.

Отже, російсько-українська війна стала катализатором змін у мовній особистості багатьох українців, підвищивши значущість української мови та національної ідентичності, створивши водночас нові виклики для тих, хто живе у двомовному середовищі або має російськомовне коріння.

І в такій ситуації мовна особистість продовжує розвиватися й у духовному аспекті.

Сучасні філософсько-психологічні погляди про духовність та духовний розвиток, на думку Едуарда Помиткіна, мають «принаймні три основних підходи до розуміння цих феноменів. Перший з них і, мабуть, найдавніший, пов'язаний з релігійним розумінням духовності як прояву Божественного Духу в людині, що характеризується такими чеснотами, як віра, надія, любов» (Помиткін, 2013, с.29).

Студенти Українського гуманітарного інституту, розташованого в Бучі, неподалік Києва, з перших годин 24 лютого 2022 року опинилися в епіцентрі воєнних дій. Навчальний заклад знаходиться за 7 км від Гостомельського аеродрому, куди росіяни висадили свій десант. Ті з мешканців, що проживали біля нього, змушені були терміново виїжджати. Адміністрація вишу разом із молоддю в той же день створили в гуртожитках відповідне укриття від вибухів бомб, ракет, мін тощо, аби прийняти гостомельчан. Також студенти допомагали евакуювати цих людей.

З огляду на зазначене, розуміємо, що така моральна діяльність є «проявом Божественного Духу в людині».

Клавдія Джеджера, кандидат педагогічних наук, доцент Рівненського державного гуманітарного університету, у статті «Духовний розвиток особистості майбутнього фахівця як проблема професійної підготовки» розглядає проблему духовного розвитку особистості майбутнього фахівця у ході навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. Вона зазначає, що «духовної домінанти у навчальному процесі можна досягти за умови ширшого використання методів суб'єктивізації знань (переконання, навіювання, прикладу), методів стимулювання і мотивації

навчально-пізнавальної діяльності та прийняття й реалізації отриманих знань (створення ситуацій новизни, опори на життєвий досвід, створення ситуацій успіху, диспуту, дискусії), методів стимулювання обов'язку й відповідальності щодо навчання (висунення вимог, привчання до виконання вимог, заохочення до виконання вимог і обов'язків, створення виховних ситуацій під час навчання, оперативний контроль за виконанням вимог), інтерактивних методів (аналізу конкретних ситуацій, інциденту, проєктів, дидактичних ігор: імітаційних, операційних, інсценізаційних, психодраматичних), евристичних методів (брейн-стормінгу, методу ліквідації проблемних ситуацій тощо)» (Джеджера, 2019, с.106).

Погляди науковиці, безперечно, раціональні. Однак, на нашу думку, на духовний розвиток особистості студентів впливає не тільки «одухотворення» навчального процесу, а й соціально-історичні чинники. Якщо до початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну запропоновані К. Джеджерою методи і були ефективними, то в умовах війни відбувається зрушення когнітивної парадигми, яка визначає доміанти у кожній сфері життя людини. Те, що в мирний час не є настільки важливим (скажімо, коли людина здорова, вона сподівається, що завтра зранку прокинеться), під час війни набуває особливої гостроти (людина щохвилини боїться втратити своє життя).

Тож, враховуючи це, студенти – як елітарна соціальна група – не могли стояти осторонь проблем, принесених війною. Перше, що слід відзначити, це сміливість молоді займатися волонтерством.

У кризових ситуаціях може виникнути паніка, що призведе ще до більшої дезорганізованості в суспільстві. Радусь, що на початку війни (деякі і дотепер) студенти змогли створити повноцінний волонтерський рух. У наукових джерелах духовність часто трактують як специфічну людську якість, що характеризує мотивацію поведінки особистості, а також потребу в пізнанні світу, самопізнанні, пошуку сенсу життя та свого призначення. Нам видається, що саме в лютому-березні 2022 студентство України всьому цивілізованому світові змогло продемонструвати гідний приклад

допомоги тим, хто опинився в окупації, пораненим, сиротам тощо. Багато юнаків та юнок, які навчаються в Українському гуманітарному інституті, стали активними учасниками волонтерського руху України. Принагідно зазначимо, що попри це, вони продовжували навчатися.

Огляд педагогічної літератури про моральний розвиток особистості наводить на думку, що моральність особистості зводиться до здійснення нею моральних вчинків, до того ж добровільно і свідомо.

В основі моральності завжди лежить вибір між двома початками – прагнення до власного добра та свідомість відповідальності перед іншими людьми. Особистість повинна прагнути до досконалості, чинити по совісті, тому що це допомагає людині жити у злагоді та мирі з оточуючими людьми.

Чи є серед студентів ті, яких прийнято називати «духовно зубожілими»? Очевидно, так. Але ми не можемо надати статистику про це. Нам тільки з вуст адміністрації вишу, деканату відомо прізвища тих, які взяли на себе відповідальність за життя і безпеку інших.

Другою моральною константою студентів є їхні донати на придбання автівок, амуніції, тепловізорів тощо для наших захисників. Якщо до російсько-української війни спостерігалася певна байдужість до долі ЗСУ, Нацгвардії, то наразі все частіше активізуються емпатичні прояви.

Третім важливим моральним чинником є альтруїзм. Звичайно, постмодерна культура позбавлена моральних кордонів у сформованій свідомості молодої людини. Сучасна людина все частіше шукає не сенсу життя, а його благ, тобто все більше стверджується психологія споживчого егоїзму, коли головною метою життя стає придбання та отримання престижних речей і послуг. А це породжує моральну глухоту до наслідків власної трудової діяльності та до результатів її впливу на природу й довкілля, розвиває моральну байдужість до іншої людини. Проте війна, як ми писали вище, зрушила традиційну моральну парадигму. Тож сьогодні студенти знайомляться з ВПО, які втратили житло, допомагають їм і матеріально, і морально.

Четвертою моральною домінантою є участь студентів-емігрантів у різних бла-

годійних фондах тих країн, куди вони переїхали. Співпрацюючи з ними на громадських засадах, молодь досі сприяє виїзду громадян України закордон, допомагає в поселенні, оформленні соціальної допомоги, влаштуванню дітей в садочки та учнів у коледжі.

Наступним моральним катализатором, на наше переконання, є вдосконалення студентами власного рівня володіння державною мовою. У своїх попередніх працях зазначаємо: «Найбільш вагомим чинником, який вплинув на свідомість студентів (і не тільки) і сприяв активній роботі над проблемою культури мовлення, є поширення української мови серед жителів інших країн» (Романчук, 2023, с.78). Знання мови – це знання себе, свого роду, своєї культури. Мова як націєтворчий феномен допомагає розвивати самобутність народу, його ментальність, вибудовувати кордони нації на когнітивному рівні. Студенти розуміють, що мова не лише виконує функцію спілкування між ними, вона впливає на них у моральному аспекті, репрезентуючи їх як мовну особистість.

Аналізуючи сучасну духовну ситуацію в Україні, не можна оминати проблему впливу ЗМІ на свідомість молодого покоління. Наразі в телеграм-каналах ми спостерігаємо вживання ненормативної лексики, яка передає негативне ставлення до росіян. Однак «українське виховання застерігає дітей і молодь від вживання грубих, лайливих, образливих слів» (Шевчук, 2011 с.21).

Вітчизняні філологи вже давно зазначають, що через засоби масової інформації ведеться інформаційно-психологічна війна. Наслідки зомбувального мовного та психологічного впливу негативно позначаються на стані інтелекту, морального здоров'я, на рівні духовного життя особистості.

Попри це, серед студентства є і ті, які розуміють, що злом зло не побороти. Тож принципово не вживають брутальної лексики в мовленні. Нам ближче саме цей підхід, оскільки не варто «топтати стежку в рай гнилими словами». Українські фільми, зняті під час війни, презентують красу, колорит та мелодійність української мови. Як бачимо, наразі ситуація така, що суспільство має багато можливостей задовольнити потребу людини в реалізації її духовних якостей.

Новим засобом духовного розвитку студентів є застосування медитації. Не випадково медитація стала невід'ємною частиною навчального процесу в США, Канаді, Англії, Данії, Швеції, Норвегії, Голландії, а в останні роки її введено в школах низки країн Південної Америки та Азії. Її практикують 1-2 рази на день під час занять. Це стимулює концентрацію уваги, допомагає сприйняттю навчального матеріалу, покращує пам'ять, розумові здібності, удосконалює міжособистісне спілкування та сприяє досягненню вищих результатів у навчанні загалом. Заняття медитацією стимулюють інтуїцію, відіграють важливу роль у міжособистісних взаєминах, сприяють досягненню гармонійної рівноваги фізіологічних, психічних і соціальних аспектів людської особистості, тобто її цілісності. А цілісність є невід'ємним складником духовності.

Слід також сказати й про такий соціальний інститут, як сім'я. Саме сім'я зберігає здатність ретранслювати національні, релігійні, культурні, духовні традиції, використовувати певну систему заходів позитивного впливу на індивіда, орієнтувати його поведінку та вчинки у напрямі високої моральності та законслухняності. Роль сім'ї в моральній соціалізації особистості важко переоцінити, оскільки вона є однією з головних сфер створення, збереження й передачі людських цінностей. Сім'я – осередок найважливіших гуманістичних традицій любові та турботи, безкорисливості та доброзичливості, самовідданості та солідарності. Даючи відчуття надійності життя, вона передбачає постійні «вкладення» в неї як матеріальних, так і духовних цінностей. Сім'ї студентів, про які йдеться в цій праці, цілком підтримують вибір своїх дітей бути активними учасниками соціального життя.

У студентів, які беруть участь у соціальних проєктах, організованих різними релігійними чи благодійними фондами, покращуються комунікативні навички, вдосконалюється рівень культури спілкування. На думку психологів і мовознавців, основою загальної культури особистості є саме комунікативні навички. Вони допомагають утворити внутрішній світ людини.

Висновки. Як бачимо, російсько-українська війна спричинила зміни векторів форму-

вання мовної особистості, студентів зокрема. Ті особливості мовної особистості, які ми змогли виокремити, переконують у наполегливому бажанні молоді краще вивчати державну мову, розвивати свій внутрішній світ, формувати парадигму моральних констант і свідчать про різноплановість духовного розвитку студентів в умовах нинішньої війни з Росією. Ми радіємо, що українські студенти

є активними учасниками соціального життя. Змінивши усталену парадигму духовного розвитку, що до війни здебільшого характеризувалася моральною девальвацією, сьогодні вони усьому світові презентують багатовекторність морального становлення. Подальший розгляд розпочатої у цій статті проблеми вбачаємо в осмисленні мовної особистості як репрезентатора духовного світу студентів.

ЛІТЕРАТУРА

- Голубовська І. О.** Мовна особистість як лінгвокультурний феномен. *Studia Linguistica*. Зб. наук. пр. Київ, 2008. Вип. 1. С. 25–33.
- Джеджера К. В.** Духовний розвиток особистості майбутнього фахівця як проблема професійної підготовки. *Освіта регіону. Політологія. Психологія комунікації*. 2019. №1. С. 106–109.
- Огієнко І.** (митрополит Іларіон). Рідна мова / Упоряд., авт. передмови та коментарів М. С. Тимошик. Київ : Наша культура і наука, 2010. 436 с. (Бібліотечна серія Фундації ім. митрополита Іларіона (Огієнка) «Запізніле вороття». Серія 2. «Зарубіжні першодруки» . Том 8).
- Психологічні засади розвитку духовної культури педагогічного персоналу : посібник / за ред. Е. О. Помиткіна, З. Л. Становських. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 174 с.
- Романчук С. М.** Культура мовлення студентів як лінгвокогнітивна й моральна проблема: зміна акцентів після повномасштабного вторгнення росії в Україну. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Том 34 (73) № 1. Ч. 1 С. 76–80.
- Словник-довідник з української соціолінгвістики : навч. пос. / [кол. авторів за ред. В. Д. Познанської]. Донецьк : ЛТД «Схід», 2014. 320 с.
- Шевчук С. В., Клименко І. В.** Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Алерта, 2011. 694 с.

REFERENCES

- Holubovska, I.** (2008). *Movna osobystist yak lnhvokulturnyi fenomen*. [Linguistic personality as a linguistic and cultural phenomenon]. *Studia Linguistica - Studia Linguistica* (Issue 1), (pp. 25–33) [in Ukrainian].
- Dzhedzhera, K.** (2019). *Dukhovnyi rozvytok osobystosti maibutnoho fakhivtsia yak problema profesiinoi pidhotovky* [Spiritual development of the personality of the future specialist as a problem of professional training]. *Osvita rehionu. Politolohiia. Psykholohiia komunikatsii – Education of the region. Political science. Psychology of communication, 1*, 106–109 [in Ukrainian].
- Ohienko, I.** (mytropolyt Ilarion). (2010). *Ridna mova [Native language]*. Kyiv; Nasha kultura i nauka [in Ukrainian].
- Pomytkin, E., Stanovskykh, Z.** (Eds.). (2013). *Psykhologichni zasady rozvytku dukhovnoi kultury pedahohichnoho personalu : posibnyk [Psychological principles of the development of the spiritual culture of the teaching staff: a guide]*. Kirovohrad [in Ukrainian].
- Poznanska, V.** (Ed.). (2014). *Slovyk-dovidnyk z ukrainskoi cotsiolinhvistyky. [Dictionary-handbook of Ukrainian sociolinguistics]*. Donetsk: LTD “Skhid” [in Ukrainian].
- Romanchuk, S.** (2023). *Kultura movlennia studentiv yak lnhvokohnityvna y moralna problema: zmina aktsentiv pislia povnomasshtabnoho vtorhnnennia rosii v Ukrainu* [Speech culture of students as a linguistic-cognitive and moral problem: changing accents after the full-scale Russian invasion of Ukraine]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka – Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism, 1* (Vol. 34 (73); (P. 1), (pp.76–80) [in Ukrainian].
- Shevchuk, S., Klymenko, I.** (2011). *Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam : pidruchnyk [Ukrainian language for professional direction: textbook]*. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].